

VELNIO DIENORAŠTIS

ALFREDAS ROSENBERGAS
IR PAVOGTOS TREČIOJO REICHO PASLAPTYS

ROBERT K. WITTMAN IR DAVID KINNEY

baltos lankos

ROBERT K. WITTMAN IR DAVID KINNEY

VELNIO DIENORAŠTIS

ALFREDAS ROSENBERGAS IR
PAVOGTOS TREČIOJO REICHO PASLAPTYS

Iš anglų kalbos vertė
Kęstutis Pulokas

baltos lankos

VELNIO
DIENORAŠTIS

„Tegyvuoja amžinoji Vokietija!“ – vietos naciai sveikina Alfredą Rosenbergą, atvykusį į Heiligenštata, Tiuringiją, 1935 m. (*ullstein bild/ullstein bild via Getty Images*)

PROLOGAS. RŪSYS

Rūmai ant kalno taip žavingai dunksojo virš kalvotų Bavarijos laukų, kad buvo praminti *Gottesgarten* – Dievo sodu.

Apačioje, tarp šalia vingiuojančios upės įsikūrusių kaimų ir sodybų, dėmesį traukė Banco pilis. Plačiai išsidėstę akmeniniai priestatai saulėkaitoje spindėjo auksu, o pora pamažu smailėjančių varinių bokštų buvo aukštai iškilę virš barokinės bažnyčios. Per tūkstantmetę piliavietės istoriją čia būta ir prekybinės gyvenvietės, ir įtvirtintos pilies, galinčios atremti kariaunas, ir benediktinų vienuolyno. Per karą rūmai buvo nusiaubti ir sugriauti, tačiau ištaigingai atstatyti karališkajai Vitelsbachų šeimai. Jų prabangias menes pagerbė karaliai ir kunigaikščiai, o kartą netgi kaizeris Vilhelmas II, paskutinis Vokietijos imperatorius. Ir štai dabar, 1945 m. pavasarį, kolosas buvo tapęs liūdnei pagarsėjusių ypatingosios paskirties pajėgų, dėl Trečiojo reicho šlovės plėšusių okupuotą Europą, avanpostu.

Po šešerių sekinančių karo metų artėjo pralaimėjimas, visoje Vokietijoje naciai degino slaptus valdžios dokumentus, kad šie neatsidurtų nugalėtojų rankose ir nebūtų panaudoti prieš juos. O biurokratai, kurie negalėjo prisiversti naikinti savo dokumentų, slėpė juos miškuose, kasyklose, pilyse ir rūmuose. Tokiuose, kaip šie. Visoje šalyje Sąjungininkai aptiks daugybę paslaptis saugojusių bibliotekų: išsamūs vidaus dokumentai atskleidė iškrypusią Vokietijos biurokratiją, kariuomenės negailestingą karo strategiją ir viską nustelbiantį nacių planą pašalinti iš Europos „nepageidaujamus elementus“ galutinai ir visiems laikams.

Antrą balandžio savaitę kraštą užėmė JAV generolo George'o S Pattono 3-iosios armijos ir generolo Alexanderio Patcho 7-osios armijos kariai. Prieš kelias savaites persikėlę per Reiną, vyrai sparčiai žygiavo į priekį vakarinėmis karo išvargintos šalies platybėmis, pristabdomi tik susprogdintų tiltų, greitosiomis suręstų užtvarų ir atkaklaus pasipriešinimo salelių. Jie ėjo pro Sąjungininkų bombų sugriautus miestus. Pro tuščiomis akimis žvelgiančius kaimiečius ir namus, iš kurių langų kyšojo ne vėliavos su svastikomis, o

baltos paklodės ir pagalvių užvalkalai. Vokietijos kariuomenė buvo pakrikusi. Po trijų su puse savaitės Hitleris jau bus negyvas.

Neilgai trukus kraštą užėmę amerikiečiai sutiko puošnų aristokratą su monokliu, avintį nublizgintus aukštauilius batus. Kurtas von Behras karą buvo praleidęs Paryžiuje, kur grobė privačias meno kolekcijas ir naršė dešimčių tūkstančių Prancūzijos, Belgijos ir Nyderlandų žydų namų turtą. Prieš pat išvaduojant Paryžių, jiedu su žmona paspruko į Bancą su gausybe prisigrobto turto, sukrauto į keturis vilkikus su vienuolika priekabų.

Dabar von Behras norėjo sudaryti sandėrį.

Jis nuvyko į netoliese esantį Lichtenfelsą ir kreipėsi į karinės valdžios atstovą Samuelį Haberį. Pasirodė, kad von Behras buvo karališkai įsitaisęs po įmantriai ištapytomis rūmų lubomis. Jeigu Haberis leisias jam toliau čia gyventi, von Behras parodysias, kur paslėpti svarbūs nacių dokumentai.

Amerikietis susidomėjo. Renkant vertingą žvalgybinę informaciją ir kai jau ne už kalnų buvo karo nusikaltimų teismai, Sąjungininkų pajėgoms įsakyta surasti ir išsaugoti kiek įmanoma visus vokiečių dokumentus. Pattono armijoje buvo specialiai šiai užduočiai skirtas karinės žvalgybos padalinys G-2. Vien tik balandį šio padalinio kariai perėmė trisdešimt tonų nacių dokumentų.

Gavę šią informaciją, amerikiečiai įkopė į kalną ir pro vartus nuvyko į rūmus, kur jų laukė von Behras. Nacis juos nuvedė į penkių aukštų požemį, kurio apačioje už netikros betono sienos buvo paslėpta gausybė slaptų nacių dokumentų. Didžiulis skliautuotas rūsys buvo pilnutėlis aplankų. Netilpusieji šalia buvo suversti šūsnimis.

Atskleidęs savo paslaptį ir aiškiai suvokdamas, kad šis žingsnis neapsaugos jo nuo žeminančio Vokietijos pralaimėjimo padarinių, von Behras buvo pasirengęs sceną palikti stilingai. Apsivilkęs vieną iš savo prašmatnių uniformų, jis palydėjo žmoną į jų miegamąjį rūmuose. Pakėlę prancūziško šampano taures su kalio cianidu jiedu išgėrė už visa ko pabaigą. „Šis epizodas turėjo visus nacių lyderių taip mėgstamos melodramos elementus“, – rašė amerikiečių korespondentas.

Kareiviai aptiko von Behrą ir jo žmoną susmukusius savo prabangioje buveinėje. Apžiūrėję kūnus, jie pastebėjo ant stalo tebestovintį pustuštį butelį.

Pora buvo išsirinkusi simbolinius vynuogių derliaus metus – 1918–uosius. Būtent tais metais jų mylima tėvynė buvo pažeminta kito pasaulinio karo pabaigoje.

Rūsyje rasti dokumentai priklausė Alfredui Rosenbergui. Svarbiausiam Hitlerio ideologui, senam nacių partijos nariui. Rosenbergas matė pačias partijos užuomazgas 1919 m., kai įniršę Vokietijos nacionalistai rado lyderį – Adolfą Hitlerį, sureikšmintą, nepritampantį Pirmojo pasaulinio karo veteraną. 1923 m. lapkritį, tą vakarą, kai Hitleris mėgino nuversti Bavarijos vyriausybę, Rosenbergas žengė į Miuncheno alinės salę per žingsnį iš paskos savo didvyriui. Jis buvo kartu ir po dešimties metų Berlyne, kai partija atėjo į valdžią ir rengėsi sutriuškinti savo priešus. Jis kovėsi toje arenoje, naciams pertvarkant Vokietiją pagal savo paveikslą. Jis buvo ten iki galo, kai karas pakrypo į kitą pusę ir visa liguista vizija žlugo.

1945–ųjų pavasarį tyrėjai, ėmę sklaidyti didžiulę dokumentų saugyklą, kurioje buvo 250 tomų oficialios ir asmeninės korespondencijos, aptiko šį tą nepaprasto – Rosenbergo asmeninį dienoraštį.

Ranka rašyti užrašai apima penkis šimtus puslapių, dalis įrašų – užrašai bloknote, tačiau daugiau jų palaidais lapais. Rašyti pradėta 1934 m., Hitleriui jau metus būnant valdžioje, o baigta po dešimtmečio, likus keliems mėnesiams iki karo pabaigos. Iš svarbiausiųjų, pirmuosiuose Trečiojo reicho valdžios ešelonuose buvusių asmenų tokius dienoraščius paliko tik Rosenbergas, propagandos ministras Josephas Goebbelsas ir brutalusis okupuotos Lenkijos generalgubernatorius Hansas Frankas. Kiti, įskaitant ir Hitlerį, savo paslaptis nusinešė į kapus. Rosenbergo dienoraštis galėjo nušviesti Trečiojo reicho darbus žmogaus, ketvirtį amžiaus veikusio aukščiausiuose nacių partijos sluoksniuose, akimis.

Už Vokietijos ribų Rosenbergas niekuomet nebuvo toks žinomas, kaip Goebbelsas ar Heinrichas Himmleris, SS saugumo pajėgų įkvėpėjas, ar Hermannas Göringas, Hitlerio ekonomikos vadovas ir oro pajėgų vadas. Rosenbergui teko pakovoti ir muštis su šiais nacių biurokratijos gigantais, kad įgytų galių, kurių manėsi nusipelnęs. Vis dėlto jį besąlygiškai palaikė fiureris. Jiedu su Hitleriu pačiais svarbiausiais klausimais laikėsi vienos nuomonės ir Rosenbergas buvo visiškai lojalus. Hitleris skyrė Rosenbergą į vadovaujamas partijos ir vyriausybės pareigas, šitaip padidino jo žinomumą ir užtikrino didelę įtaką. Varžovai Berlyne jo nemėgo, tačiau paprasti partijos nariai Rosenbergą laikė vienu svarbiausių Vokietijos asmenų: tai būta didžio mąstytojo, kuriuo pasitikėjo pats fiureris.

Rosenbergo pėdsakai ves prie daugelio žinomiausių nacistinės Vokietijos nusikaltimų.

Jis organizavo meno kūrinių, archyvų ir bibliotekų vagystes nuo Paryžiaus iki Krokuvos ir Kijevo – šį grobį, kaip gerai žinoma, Sąjungininkų „paminklų vyrai“ ras Vokietijos pilyse ir druskos kasyklose.

1920 m. Hitleriui jis įteigė slaptą mintį ir nuolat kartojo, kad už komunistų revoliucijos ir Sovietų Sąjungos slypi pasaulinis žydų sąmokslas. Rosenbergas buvo pagrindinis šalininkas tos teorijos, kurią po dviejų dešimtmečių Hitleris pasitelks, kad pateisintų niokojamąjį karą su sovietais. Naciams rengiantis įsiveržti į Sovietų Sąjungą, Rosenbergas tikino, kad šis karas bus „valomoji biologinė pasaulio revoliucija“, kuri galutinai išnaikins „visus tuos rasiškai užkrėstus žydijos ir jos išperų mikrobus“. Pirmaisiais karo Rytuose metais, kai vokiečiai buvo nubloškę Raudonąją armiją iki pat Maskvos, Rosenbergas vadovavo okupacinei valdžiai, terorizavusiai Baltijos šalis, Baltarusiją ir Ukrainą, o jo ministerija bendradarbiavo su Himmlerio genocido kryždeviais, kai šie Rytuose žudė žydus.

Būtent Rosenbergas paklojo pamatą Holokaustui. Savo nuodingas mintis apie žydus jis pradėjo spausdinti 1919 m., o kaip partijos laikraščio redaktorius, straipsnių, propagandinių lankstinukų ir knygų autorius neapdykiantos žinią skleidė partijoje. Vėliau Rosenbergas buvo fiurerio ideologijos reikalų įgaliotinis ir visame reiche, miestuose ir kaimuose, vėliavomis ir džiaugsmo šūksniais jį sveikino minios. Jo teorinių veikalų viršūnės, *Dvidešimto amžiaus mito (Der Mythos Des 20. Jahrhunderts)*, buvo išpirkta daugiau nei milijonas egzempliorių ir drauge su Hitlerio *Mein Kampf* jis laikytas svarbiausiu nacistinės ideologijos tekstu. Savo nuobodžių raštų senamadiškas idėjas apie rasę ir pasaulio istoriją Rosenbergas paėmė iš kitų pseudointelektualų ir sujungė jas į išskirtinę politinių įsitikinimų sistemą. Partijos vietiniai ir apygardų vadai jam teigė sakę tūkstančius kalbų, tiksliai remdamiesi jo žodžiais. „Juose jie rado kovos kryptį ir pagrindą“, – dienoraštyje gyrėsi Rosenbergas. Rudolfas Hössas, Aušvico mirties stovyklos, kurioje sunaikinta daugiau nei milijonas žmonių, komendantas, teigė, kad psichologiškai pasirengti vykdyti šią užduotį jam labiausiai padėjo trys žmonės: Hitleris, Goebbelsas ir Rosenbergas.

Trečiajame reiche ideologas galėjo matyti, kaip jo koncepcijos įgyvendinamos praktiškai. Rosenbergo koncepcijų padariniai buvo mirtini.

„Mane nuolat apima įtūžis, kai pagalvoju, ką tie parazitai žydai padarė Vokietijai, – savo dienoraštyje jis rašė 1936 m. – Vis dėlto galiu pasidžiaugti vienu dalyku – kad prisidėjau atskleidžiant šią klastą.“ Rosenbergo idėjos pateisino ir racionaliai paaiškino milijonų išžudymą.

1945 m. lapkritį Niurnberge susirinko ypatingasis Tarptautinis karo tribunolas teisti žymiausių išgyvenusių nacių, kaltinamų karo nusikaltimais, tarp jų buvo ir Rosenbergas. Kaltinimas rėmėsi gausybe karo pabaigoje Sąjungininkų perimtų Vokietijos dokumentų. Hansas Fritzsche'ė, apkaltintas karo nusikaltimais dėl to, kad vadovavo Propagandos ministerijos Naujie-nų skyriui, vykstant procesui kalėjimo psichiatruvi papasakojo, kad XX a. trečiąjį dešimtmetį, iki naciams ateinant į valdžią, formuojantis Hitlerio nuostatoms Rosenbergui teko išskirtinis vaidmuo. „Mano nuomone, Hitle-riui jis darė milžinišką poveikį tada, kai tas dar šiek tiek mąstė“, – kalbėjo Fritzsche'ė, kuris Niurnberge bus išteisintas, tačiau vėliau Vokietijos denaci-fikacijos teismo nuteistas devynerius metus kalėti. „Rosenbergas yra svarbus todėl, kad jo idėjos, buvusios vien teorinės, Hitlerio rankose tapo tikrove... Tragiška tai, kad Rosenbergo neįtikimos teorijos buvo iš tiesų įgyvendintos praktiškai.“

Fritzsche'ė tvirtino, kad tam tikra prasme Rosenbergui tenka „didžiaus-ia kaltė iš visų, dabar čia sėdinčių teisiamųjų suole“.

Niurnberge Robertas H. Jacksonas, JAV vyriausiasis kaltintojas, įvardi-no Rosenbergą kaip „intelektinį „aukščiausiosios rasės“ vyriausiąjį kunigą. Teisėjai pripažino naci kaltu dėl karo nusikaltimų ir 1946 m. spalio 16 d. Rosenbergo gyvenimas naktį baigėsi kilpoje.

Vėlesniais dešimtmečiais istorikai, mėginantys suprasti, kaip ir kodėl įvyko didžiausias XX a. kataklizmas, tyrinės milijonus dokumentų, kuriuos karo pabaigoje surinko Sąjungininkai. Išlikusių dokumentų buvo labai gau-su – slapti kariuomenės užrašai, detalūs grobio aprašai, asmeniniai dienoraščiai, diplomatiniai raštai, telefono pokalbių stenogramos, šiurpūs biuro-kratiniai raštai, kuriuose kalbama apie masines žudynes. 1949 m. pasibaigus teismams, amerikiečiai prokurorai uždarė savo raštines, o perimti Vokietijos dokumentai buvo išvežti į seną torpedų fabriką Potomako upės pakrantėje Aleksandrijoje, Virdžinijos valstijoje. Čia dokumentai buvo ruošiami saugo-ti Nacionaliniame archyve. Padarius mikrofilmus, originalai galiausiai buvo išsiųsti atgal į Vokietiją.

Tačiau Rosenbergo slaptajam dienoraščiui kažkas nutiko. Vašingtono jis taip ir nepasiekė. Jis nebuvo perrašytas, išverstas ir ištirtas Trečiąjį reichą tiriančių mokslininkų.

Po ketverių metų, kai buvo surastas Bavarijos rūmų rūsyje, dienoraštis pradingo.

PRADINGĖS IR
SURASTAS:

1949–2013

Kaltintojas Robertas Kempneris Niurnbergo Teisingumo rūmuose. (JAV Holokausto memorialinis muziejus, maloniai leidus Johnui W. Mosenthaliui)

1

KRYŽEIVIS

Praėjus ketveriems metams po karo, Niurnbergo Teisingumo rūmų 600-ojoje salėje kaltintojas laukė, kol bus paskelbti nuosprendžiai. Tai bus paskutiniai nuosprendžiai nacių karo nusikaltėliams, paskelbti amerikiečių, ir Robertas Kempneris atidavė tam visas jėgas.

Mėgstantis ginčytis, atkaklus, nenuilstantis pažinčių mezgėjas, linkęs regzti pinkles, keturiasdešimt devynerių metų teisininkas per gyvenimą ėjo iškėlęs galvą, tarsi kviestų priešininką – o jų buvo daug – kaip reikiant pasistengti. Nors išoriškai jis neatrodė išskirtinis, penkių pėdų ir aštuonių colių ūgio, pliktelėjęs ties viršugalviu, Kempneris buvo tokio būdo, kuriam abejingų nebuvo. Pagal savo požiūrį galėjai laikyti jį charizmatišku arba pretenzingu, atsidavusiu arba dogmatišku, kovotoju už teisingą reikalą arba smulkmenišku storžieviu.

Kempneris beveik dvidešimt metų buvo skyręs kovai su Hitleriu ir naciais, o pastaruosius ketverius iš jų būtent šiame mieste, nuniokotame fiurerio megalomanijos ir Sąjungininkų bombų. Jo kova kartu buvo ir unikalus asmeniškasis pasakojimas, ir universalus naratyvas: ir kova už savo gyvybę, ir dalis to meto visuotinės kovos. Ketvirtojo dešimtmečio pradžioje, būdamas jaunas Berlyno policijos administratorius, Kempneris tvirtino, kad Vokietija turėtų suimti Hitlerį ir jo sekėjus už tėvynės išdavimą, kol jie nespėjo sunaikinti respublikos ir nepradėjo suplanuoto teroro. Partijai atėjus į valdžią 1933 m., per keletą dienų Kempneris – žydas, liberalas ir aiškus oponentas – buvo pašalintas iš valstybės tarnybos. Po trumpo sulaikymo ir gestapo tardymo 1935 m. jis pabėgo į Italiją, vėliau į Prancūziją, o galiausiai į Jungtines Valstijas, kur toliau tęsė savo kampaniją. Pasinaudojęs Vokietijos vidaus dokumentų biblioteka ir pasitelkęs informatorių tinklą, Kempneris padėjo Teisingumo departamentui nuteisti Jungtinėse Valstijose veikusius nacių propagandininkus, taip pat teikė žvalgybinę informaciją apie Trečiąją reichą Karo departamentui, slaptai Strateginių tyrimų valdybai ir J. Edgaro Hooverio Federaliniam tyrimų biurui.

Tuomet, kaip po Holivudo scenarijaus verto siužeto posūkio, jis grįžo į tėvynę ir padėjo teisti tuos pačius žmones, kurie jį buvo atleidę iš darbo ir niekino dėl žydiško kraujo, atėmė Vokietijos pilietybę ir privertė bėgti, kad išsaugotų gyvybę.

Kai Göringas, Rosenbergas ir kiti žinomaisi žlugusio reicho veikėjai buvo nuteisti už karo nusikaltimus garsiajame tarptautiniame tribunole, Kempneris liko Niurnberge nagrinėti dar dvylikos papildomų bylų, kurias amerikiečiai iškėlė dar 177 nacių bendradarbiams: gydytojams, dariusiems siaubingus eksperimentus su koncentracijos stovyklų kaliniiais, SS administratoriams, vertusiems kalinius dirbti iki mirties, kompanijų vadovams, siekusiems pelno iš priverčiamojo darbo, vadams naikinimo būrių, per karą visoje Rytų Europoje žudžiusių civilius.

Kempneris asmeniškai prižiūrėjo paskutinį ir ilgiausią ieškinį, 11-ąją bylą, pramintą Ministerijų byla, nes dauguma kaltinamųjų ėjo aukštas valstybės tarnybos pareigas Vilhelmštrasėje, Berlyne. Žymiausias iš jų buvo Užsienio reikalų ministerijos valstybės sekretorius Ernstas von Weizsäckeris, atvėręs kelią įsiveržimui į Čekoslovakiją ir, kaip įrodyta, asmeniškai patvirtinęs daugiau nei šešių tūkstančių Prancūzijos žydų išsiuntimą į Aušvico mirties stovyklą. Liūdniausiai pagarsėjęs kaltinamasis buvo Gottlobas Bergeris, aukštas SS karininkas, suformavęs žiaurumu pagarsėjusį naikinimo būrį. „Geriau nušauti dviem lenkais per daug, nei dviem per mažai“, – rašė jis apie būrį. Labiausiai gluminantys teisiamieji buvo bankininkai, ne tik finansavę koncentracijos stovyklų įrengimą, bet ir sukaukę gausybę auksinių dantų, papuošalų ir akinių, priklausiusių naikinimo stovyklų aukoms.

Procesas prasidėjo 1947 m. pabaigoje, o 1949 m. balandžio 12 d. galiausiai artėjo prie pabaigos. Trys amerikiečiai teisėjai įėjo į teismo salę, užlipo ant pakyls ir ėmė garsiai skaityti nuosprendį. Jis sudarė aštuonis šimtus puslapių; perskaityti balsu prireikė trijų dienų. Kitoje salės pusėje naciai, saugomi pasitempusių kaip styga karo policininkų spindinčiais sidabro spalvos šalmais, per ausines klausėsi į vokiečių kalbą verčiamų verdiktų. Galiausiai devyniolika teisiamųjų iš dvidešimt vieno buvo pripažinti kaltais, penki iš jų – už nusikaltimus taikai, pastarasis kaltinimas įtrauktas Niurnberge. Weizsäckeriui skirti septyneri metai kalėjimo, Bergeriui – dvidešimt penkeri, trys bankininkai gavo nuo penkerių iki dešimties metų.

Tai buvo didelė ieškinį pateikusios šalies pergalė. Per ketverius metus išrausę nacių dokumentus ir apklausę šimtus liudininkų, kaltintojai pasiekė,

kad žiauriausi nusikaltėliai būtų nuteisti ir pasodinti į kalėjimą. Jie parodė pasauliui, kad bendrininkavimas Holokauste buvo giliai ir plačiai apėmęs Vokietijos valdžią. Kempnerio žodžiais tariant, jie nutapė visą Trečiojo reichio „nusikaltimo freską“ ir įtvirtino Niurnbergo, kaip „tikėjimo tarptautine teise tvirtovės“, vietą istorijoje. Jie parėmė argumentą ryžtingai persekioti už karo nusikaltimus.

Nuosprendžiai buvo ilgos prieš nacių partiją nukreiptos Kempnerio kampanijos kulminacija.

Ar bent jau turėjo būti.

Po kelerių metų Niurnbergo pažadas išsipildys.

Nuo pat pradžių teismo procesai buvo kritikuojami Vokietijoje ir Amerikoje. Kritikams atrodė, kad baudžiamuoju persekiojimu iš esmės siekiama ne teisingumo, bet keršto, o Kempneris, įžūli asmenybė ir akivaizdžiai agresyvus kvotėjas, imtas laikyti šio neobjektyvumo simboliu. Geras pavyzdys būtų tai, kaip kaltintojas nuožmiai apklausė buvusį nacių diplomatą Friedrichą Gausą. Per apklausą Kempneris pagrasino dėl galimų karo nusikaltimų liudininką perduoti rusams. Vienas iš kaltintojo amerikiečių kolegų pareiškė, kad Kempnerio taktika yra „kvaila“. Jis nuogaštavo, kad Kempneris „paprastus nusikaltėlius Niurnbergo tribunole pavers kankiniais“. Vienas iš liudytojų, dalyvavusių Kempnerio vykdytoje kryžminėje apklausoje, teigė, kad kaltintojas elgėsi „kaip tikras gestapininkas“.

1949 m. Kempneris įsitraukė į aštrius viešus debatus su evangelikų vyskupu Theophilium Wurmum dėl teismo proceso sąžiningumo. Wurmą parašė Kempneriui atvirą protesto laišką; Kempneris atsakė, kad tie, kurie abejoja Niurnbergo teismo procesais, iš tiesų yra „Vokietijos žmonių priešai“. Po šios diskusijos Vokietijos spaudoje Kempneris tapo pajuokos objektu. Jis pašiepiamai vaizduotas kaip savo teisumu įsitikinęs žydas tremtinys, siekiantis keršto.

Kempneriui nepritarė netgi JAV senatorius Josephas McCarthy'is, tarp kurio rinkėjų Viskonsine buvo gausu Amerikos vokiečių. Senatorius prieštaravo Weizsäckerio teisminiam persekiojimui, nes, pasak jo neįvardytų šaltinių, iš tiesų karo metais nacis buvo svarbus amerikiečių slapstasis agentas. McCarthy'is teigė, kad Niurnbergas kliudo JAV rinkti žvalgybos duomenis Vokietijoje ir 1949 m. pavasarį Senato Ginkluotųjų tarnybų komitetui pareiškė norįs ištirti tą „visišką silpnaprotystę“, apėmusią Weizsäckerio teismo procesą.

„Manau, kad komitetui derėtų pasidomėti, kokie silpnapročiai, – sąmoningai vartoji šį žodį, – ten dirba karo teisme“, – kalbėjo McCarthy'is.

Per visą savo veiklos laiką JAV karo nusikaltimų teismai kalėjimo bausmes skyrė daugiau nei tūkstančiui nacių. Dauguma jų sėdėjo Landsbergo kalėjime netoli Miuncheno. Vis dėlto daugybė vakarų vokiečių nesutiko pripažinti Sąjungininkų teismų teisėtumo ir įkalintus nacių laikė ne karo nusikaltėliais, o veikiau neteisėtos teisingumo sistemos aukomis. Šis klausimas tapo svarbiu nesutarimų objektu, Vakarų Vokietijai 1949 m. išsirikus pirmąjį kanclerį, kai nerimaudamos dėl sovietų planų Europoje Jungtinės Valstijos stengėsi savo sutriuškintą priešą paversti lojaliu ir remilitarizuotu sąjungininku.

Šaltojo karo realijos greitai pakoregavo karo nusikaltimų prokurorų pasiekimus.

1951 m. peržiūrėjęs nuosprendžius, JAV vyriausiasis komisaras Vokietijai paleido trečdalį Niurnbergo nuteistųjų ir panaikino beveik visus, išskyrus penkis, mirties nuosprendžius. Iki metų pabaigos visi 11-ojoje byloje Kempnerio už grotų pasiūsti naciai išėjo į laisvę. Nors buvo skelbiama, kad bausmės sušvelnintos suteikus malonę, vokiečiai išgirdo kitokią žinią: pagaliau amerikiečiai pripažįsta, kad teismo procesai buvo neteisėti. Sužinojęs apie tokį sprendimą, Kempneris pratrūko: „Šiandien noriu oficialiai perspėti, kad pernelyg ankstyvas Landsbergo vartų atvėrimas išlaisvins visuomenę ardančias totalitarines jėgas, keliančias grėsmę laisvajam pasauliui.“

Jo perspėjimo nepaisyta. Amerikos lyderiai pasidavė politiniam pragmatizmui ir iki 1958 m. beveik visi karo nusikaltėliai buvo paleisti.

Kempnerio kova anaipatol nesibaigė. Ketverius metus jis praleido pasinėręs į dokumentinius nacių nusikaltimų įkalčius ir žinojo, kad nors teismai buvo išsamiai nušviesti tarptautinės spaudos, pasaulis visos istorijos vis dar nežinojo.

Įpykęs dėl revizionistinių istorijų, nes išlikusieji po Trečiojo reicho mėgino perrašyti nacių valdytos Vokietijos istoriją, jis davė atkirtį spaudoje. „Su labiau ar mažiau jaučiama nostalgija daug politinių rašytojų Vokietijoje savo žmonėms aiškina, kad Vokietijoje viskas būtų buvę gerai, jei tik *Der Führer* nebūtų tapęs mažumėle nevaldomas“, – Kempneris rašė dienraštyje *New York Herald Tribune*. Su tokiais teiginiais jis nenorėjo sutikti. Skundėsi dėl dešiniojo sparno spaudoje skelbiamų angeliškų Hitlerio nuotraukų, militaristinių teiginių, kad generolai būtų galėję išgelbėti Vokietiją nuo gėdos, jei

tik Hitleris nebūtų kišęsis į mūsų lauko reikalus, taip pat dėl nacių diplomatų balinimo pastangų.

Jis pareikalavo, kad Vokietijoje būtų paskelbti Niurnberge paviešinti faktai. „Tai vienintelis būdas įveikti sistemingą vokiečių protų nuodijimą, naujojoje Vokietijos respublikoje vykstantį tiesiai mūsų akyse.“

Vis dėlto kiek anksčiau, nei užrašė šiuos žodžius, prokuroras padarė šį tą, kas prieštaravo tokiai atvirumo nuostatai. Pasibaigus Niurnbergo procesui, Kempneris parsivežė svarbių perimtų vokiškų dokumentų originalus. Jei tų dokumentų kopijos ir buvo padarytos, niekas nežinojo, kur jos yra.

Vykdydamas prokuroro pareigas, Kempneris galėjo prašyti bet kurių dokumentų, reikalingų bylos nagrinėjimui pasirengti. Ne kartą buvo keltas klausimas dėl to, kaip jis su jais tvarkosi. 1946 m. rugsėjo 11 d. Dokumentų skyriaus viršininkas įrašė pastabą, kad Kempnerio biuras pasiskolino penkis dokumentus ir jų negrąžino. „Pridurčiau, kad tai tikrai ne pirmas atvejis, kai šiam skyriui kilo rimtų sunkumų, siekiant priversti dr. Kempnerį grąžinti bibliotekos knygas ir dokumentus.“

1947 m. Kempneris liūdnei pagarsėjo amerikiečių kaltintojų grupėje dėl savo elgesio su vieninteliu žymiausiu išlikusiu dokumentu apie Holokaustą. Netrukus po to, kai grįžo į Niurnbergą antram tribunolo teismų etapui, Kempneris nurodė savo bendradarbiams įsigilinti į Vokietijos užsienio reikalų ministerijos raštus, rastus Harco kalnų slėptuvėje ir atgabentus į Berlyną. Vieną dieną padėjėjas aptiko penkiolikos puslapių dokumentą. Jo įžangoje buvo parašyta: „Šie asmenys dalyvavo Berlyne, Didžiojoje Vanzėje, aptariant galutinį žydų klausimo sprendimą Nr. 56/58 1942 m. sausio 20 d.“ Tai buvo vadinamasis Vanzės protokolas, kuriame aprašytas pasitarimas, kuriame, vadovaujant Reinhardui Heydrichui, Himmlerio reicho Vyriausiosios saugumo valdybos vadui, svarstyta Europos žydų „evakuacija“.

Po kelių mėnesių, kai dokumentas buvo rastas, vienas iš Amerikos prokurorų Benjaminas Ferenzas pakėlė akis nuo savo darbo stalo, į kabinetą įsiveržus Charlesui LaFollette'ui. „Užmušiu tą šunsnuką!“ – šaukė jis. LaFollette'as palaikė kaltinimą viename to meto Niurnbergo procesų, kuriame buvo teisiami naciai teisėjai ir teisininkai. Jis buvo girdėjęs apie Vanzės protokolą, tačiau Kempneris jo niekam neperdavė. Daugybė Niurnbergo kaltintojų konkuravo tarpusavyje, tad Kempneris veikiausiai ketino atskleisti šį sensacingą dokumentą per tą bylos procesą, kuriam rengėsi vadovauti pats.

Ferenzas nuskubėjo į Kempnerio kabinetą, kad tam sutrukdytų. Kempneris neigė ką nors slepintis, tačiau Ferenzas neatlyžo. Galiausiai, dar

kiek pabakštintas, Kempneris ištraukė apatinį savo stalo stalčių ir nekaltai paklausė: „Gal apie šitą kalbat?“

LaFollette'as akimirksniu suprato, koks svarbus tas dokumentas jo bylai – reicho Teisingumo ministerija į lemtingąjį pasitarimą buvo nusiuntusi savo atstovą. LaFollette'as apie incidentą skubiai pranešė Telfordui Taylorui, vyriausiajam proceso prokurorui, ir pareikalavo, kad šis „mestų šunsnukę iš darbo!“ Reikalo iš akių neišleidęs Ferenzas Kempnerį užstojo. Jis pasakė Taylorui, kad nušalinus Kempnerį Ministerijų byla tikriausiai žlugtų, be to, Kempneris tą dokumentą pasilikęs tik per neapsižiūrėjimą.

„Niekas tuo nepatikėjo“, – po daugelio metų laiške Kempneriui rašys Ferenzas. Kaip bebūtų, Tayloras palaikė Ministerijų bylos kaltintojo pusę.

Niurnberge Kempneris nebuvo vienintelis, rinkęs originalius nacių dokumentus savo asmeninėms reikmėms. Nuo karo pabaigos perimti dokumentai buvo siuntinėjami po kariuomenės archyvų centrus, skraidinami į Paryžių, Londoną ir Vašingtoną, kur juos tyrinėjo žvalgybos padaliniai, gabenami į Niurnbergo karo nusikaltimų procesus. Dokumentams šitaip klaidžiojant po Europą, suvenyrų medžiotojai rasdavo daugybę progų nugvelbti kokį firminį nacių blanką su kokio svarbaus veikėjo parašu po visur esančiu partijos priedašu „Heil Hitler!“ Atsakingieji už dokumentų saugojimą ypač nerimavo dėl Niurnbergo prokurorų personalo. Jie nuogaštavo, kad prašantieji vieno ar kito dokumento buvo „labiau veikiami asmeninių žurnalistikos instinktų nei troškimo pasistūmėti teisingumo labui“, kaip savo užrašuose pažymėjo vienas karininkas. Dar vienas stebėtojas nusprendė, kad kaltintojų Dokumentų skyrius Niurnberge beveik nesistengė prižiūrėti dokumentų srauto.

Vienas svarbiausių dingusių dokumentų buvo Hitlerio adjutanto Friedricho Hossbacho protokolas, atskleidžiantis, kad fiureris apie Europos užkariavimą galvojo jau 1937 m.; per procesą prokurorams teko kliautis notaro patvirtinta dokumento kopija. Kai vienas istorikas, po karo rūpinęsis perimtų vokiečių dokumentų skelbimu, paklausė apie tą protokolą, Kempneris prisiminė jį matęs ir teigė, kad „originalą veikiausiai pasisavino koks nors suvenyrų medžiotojas“. 1946 m. rugsėjį vieno iš kariuomenės archyvų centrų administratoriai liovėsi Niurnbergo kaltintojų grupėms skolinti dokumentų originalus nuogaštaudami, kad neatgaus nė mažos dalies tų įkalčių, kuriuos jau buvo paskolinę.

Per teismo procesus Niurnbergo Teisingumo rūmai buvo užversti popieriais. 1948 m. balandį atlikus patikrinimą, rasta šešiasdešimt keturi tūkstančiai kubinių pėdų „administracinių aplankų, spaudos negatyvų ir

pranešimų, filmoteka, teismo posėdžių įrašų juostų, bibliotekų knygų ir kitų spaudinių, dokumentų originalų, šviesoraščių, dokumentų kopijų, dokumentų knygų, bylų santraukų, kalinių dosjė, tardymų protokolų, tardymų protokolų sąvadų, visų teismų ir įkalčių aptarimų stenogramų“.

Visko buvo tiek daug, kad pareigūnai baiminosi, jog dokumentų originalai netyčia gali atsidurti šiukšliadėžėse. Kaip vėliau savo prisiminimuose rašys Kempneris, „tvyrojo baisi sumaištis“. Šiuo chaosu jis ir pasinaudos.

Jis aiškino bijojęs, kad potencialiai sensacingi dokumentai nebus tinkamai archyvuojami, tad nusprendęs asmeniškai pasirūpinti, kad jie būtų deramai panaudoti. Savo prisiminimuose pripažins, kad jei vykstant teismo procesams koks „susidomėjęs ir sumanus“ tyrėjas būtų paprašęs svarbių dokumentų, galbūt jis tuos dokumentus būtų tiesiog padėjęs ant sofos savo kabinete ir išėjęs pro duris, tardamas „nenoriu nieko žinoti“.

Jam atrode, kad bus geriau, jei „vertingas istorinis turtas“ pateks į rankas patikimo bendradarbio, kuris praneš apie jo turinį, negu liks valdžios biurokratų, kurie galbūt leis, o gal ir neleis tam turtui pražūti, rankose.

Visi perimtų Vokietijos dokumentų originalai, pasibaigus teismų procesams, turėjo būti grąžinti į kariuomenės archyvų centrus, tačiau Kempneris norėjo pasinaudoti surinktais dokumentais, rašydamas straipsnius ir knygas apie nacių valdymo laikotarpį. 1949 m. balandžio 8 d., prieš kelias dienas iki Ministerijų bylos nuosprendžių paskelbimo, kaltintojas pasirūpino Fredo Niebergallo, kaltintojų grupės Dokumentų skyriaus direktoriaus, vienos pastraipos raštu: „Pasirašiusysis įgalioja dr. Robertą M. W. Kempnerį, Politinio ministerijų skyriaus vyriausiojo advokato pavaduotoją ir vyriausiąjį prokurorą, paimti ir pasilikti neįslaptinto pobūdžio medžiagą, susijusią su karo nusikaltėlių teismais Niurnberge, Vokietijoje, tyrinėjimo, rašymo, paskaitų skaitymo ir studijų reikmėms.“ Tai buvo neįprastas įgaliojimas. Vėliau vienas karinėje žvalgyboje dirbęs teisininkas rimtai suabejos, ar Niebergallo pareigas einantis žmogus iš tiesų būtų galėjęs jį pasirašyti.

Tą pačią dieną Kempneris išsiuntė laišką E. P. Duttono leidyklai Niujorke su santrauka būsimos knygos pirminiu pavadinimu *Hitleris ir jo diplomatai* (*Hitler and His Diplomats*), kurioje remiamasi Niurnberge jo atliktomis apklausomis ir Vokietijos užsienio reikalų ministerijos dokumentais. Knygą jis pažadėjo pateikti sausio mėnesį, „Dutton“ leidyklos redaktorius susidomėjo ir paprašė daugiau detalių.

Vėliau paaiškės, kad knyga tebuvo viena iš leidybos idėjų, Kempneriui kilusių 1949 m.

Po kelių dešimtmečių savo memuaruose Kempneris paaiškina, kokiais sumetimais jis vadovavosi, pasiimdamas Niurnbergo dokumentus. „Žinojau viena. Jei kada sumanyčiau šį tą parašyti ir man prireiktų kreiptis į archyvus, kai kurios medžiagos jie nesugebėtų rasti ir man atsiųstų tik gražius atsakymus. O aš turėjau savo dokumentus.“

Ne kažin koks pasiteisinimas. Iš tiesų, Kempneris norėjo būti už kitus nacių valdymo laikotarpį dokumentavusius autorius daug pranašesnis – išskirtinis.

Kempneris turėdamas tą leidimo raštelį supakavo savo Niurnbergo dokumentus ir kartu su visais kitais daiktais, kuriuos sukaupe per tą laiką, kol buvo nacių kaltintoju, išvežė kitapus Atlanto į savo namus netoli Filadelfijos. Siuntinys atkeliavo į Pensilvanijos geležinkelio Lansdauno stotį 1949 m. lapkričio 4 d. Dvidešimt devynios dėžės svėrė daugiau nei aštuonis tūkstančius svarų.

Hitleris ir jo diplomatai taip ir nebuvo parašyta. Ko gero, Kempnerio dėmesį bus patraukę kiti reikalai. Užuoat rašęs knygą, rado kitų būdų siekti teisingumo Trečiojo reicho piktadarybėms. Frankfurte jis atidarė advokato kontorą ir šalia kitų teisinių paslaugų ėmėsi bylų, kuriomis nacių aukos siekė prisiteisti žalos atlyginimą. Jis atstovavo Erichui Marijai Remarque'ui, kurio populiarųjį romaną apie Pirmąjį pasaulinį karą *Vakarų fronte nieko naujo* naciai degino ir buvo uždraudę. Atstovavo Emiliui Gumbeliui, iškiliam Heidelbergo universiteto matematikos profesoriui, kuris buvo priverstas išeiti iš darbo dėl pacifistinių pažiūrų. Atstovavo ir žydams, ir katalikams, ir pasipriešinimo nariams. Tai tapo išties pelningu darbu.

Praėjus dešimtmečiui po Niurnbergo tribunolo pabaigos, vėl prasidėjo teisminis nacių karo nusikaltėlių persekiojimas. 1958 m. Vakarų Vokietijoje surengtas teismo procesas iš naujo atkreipė dėmesį į žiaurumus, kuriuos vokiečiai manėsi palikę praeityje. Naciai buvo pripažinti kaltais dėl daugiau nei penkių tūkstančių Lietuvos žydų nužudymo per karą. Ši byla paskatino Vokietijos teisingumo pareigūnus – sunerimusius, kad daugybė nusikaltėlių po karo išvengė bausmės, – Liudvigsburge įkurti Nacių nusikaltimų tyrimų Centrinę valdybą.

Tuo pat metu rezonansinių bylų teismui perdavė už Vokietijos ribų veikiančys kaltintojai. 1961 m. Kempneris vėl atsidūrė tarptautinio dėmesio centre, kai nuskrido į Jeruzalę liudyti Adolfo Eichmano teisme. Pastarasis visoje Europoje vadovavo žydų deportavimui. Ne viename rezonansiniame

teisme paskesnę dešimtmetį Kempneris dalyvavo atstovaudamas aukų giminėms. Jis atstovavo Annos Frank tėvui ir karmelitės vienuolės Edith Stein seseriai byloje, kurioje trys SS karininkai buvo kaltinami sunaikinę tūkstančius Olandijos žydų. Atstovavo 1933 m. nacių smogiko nužudyto žurnalisto pacifisto našlei. Jis kalbėjo trisdešimties tūkstančių Berlyno žydų vardu gestapo vado Otto'o Bovensiepeno, organizavusio jų deportavimą į Rytus, teisme.

Kempneris išnaudojo šį vėl atsiradusį dėmesį nacių nusikaltimams ir skubėdamas parašė daugybę Vokietijos skaitytojams skirtų knygų apie šias ir kitas garsias bylas. Jis taip pat paskelbė ištraukų iš Niurnberge paties darytų apklausų, o 1983 m. – savo prisiminimus *Ankläger einer Epoche*, arba *Epochos kaltintojas*. Nors Kempneris 1945 m. metais tapo JAV piliečiu, jo knygos nebuvo spausdinamos anglų kalba, ir jis visą laiką bus žinomesnis savo gimtinėje.

Ir praėjus keturiems dešimtmečiams po Niurnbergo proceso jis vis dar buvo barikadose. Kai „Deutsche Bank“ nupirko Flicko pramonės konglomeratą, dėl sėkmingo Kempnerio lobizmo kompanija sumokėjo daugiau nei du milijonus dolerių reparacijų tūkstančiui trims šimtams žydų, kurie tarsi vergai dirbo vienos Flicko patronuojamosios įmonės parako fabrikuose.

Kova su naciais tapo skiriamuoju Kempnerio bruožu. Jis buvo tvirtai nusistatęs pasauliui neleisti pamiršti, ką buvo padarę nusikaltėliai. Išgirdęs ką nors sakant, kad kuris nors buvęs naxis neatrodo toks jau blogas žmogus, jis atsiversdavo savo dokumentus, kad įrodytų esant priešingai.

„Tūkstančiai žudikų tikrąja to žodžio prasme tebevaikšto Vokietijos ir viso pasaulio gatvėmis, – kartą jis pasakė reporteriui. – Kiek nacių nusikaltėlių vis dar yra laisvi? Spręskite patys.“ Nors po karo vyko daugybė teismo procesų, vos keletas tūkstančių vokiečių buvo nuteisti dėl žmogžudysčių. „Ar galite man paaiškinti, kaip maždaug du tūkstančiai žmonių sugebėjo nužudyti nuo šešių iki aštuonių milijonų? Tai matematiškai neįmanoma.“

Ir po nacių epochos praėjus trisdešimčiai, keturiasdešimčiai, penkiasdešimčiai metų, jis neketino nusileisti. Šią kovą kovos iki pat savo gyvenimo pabaigos.

Netgi nuolat keliaudamas tarp JAV ir Europos savo tarptautiniais teisiniais reikalais, Kempneris sugebėjo gyventi sudėtingą asmeninį gyvenimą. Nors jo teisės firma veikė Frankfurte, priėmus JAV pilietybę jo pagrindiniai namai

vis tiek buvo Lansdaune, Pensilvanijoje, kur įsikūrė per karą. Čia jis gyveno su savo antrąja žmona Ruth, socialine darbuotoja ir rašytoja; garbaus amžiaus uošve Marie Luise Hahn; savo sekretore Margot Lipton; ir šeštajame dešimtmetyje – su sūnum André.

Kempneriai turėjo paslaptį: berniuko mama buvo ne Ruth Kempner, – kaip jie visiems sakė, – o Margot Lipton. Robertas Kempneris ir jo sekretorė 1938 m. turėjo romaną.

André augo manydamas, kad yra Kempnerių įvaikintas. Mokyklos dokumentuose buvo nurodyta, kad berniuko mama Ruth Kempner. Šitaip buvo tiesiog paprasčiau. „Paprasciau dr. Kempneriui“, – prisimins Lipton. Tiek André, tiek jo vyresnysis brolis Lucianas, Kempnerio ir jo pirmosios žmonos sūnus, tiesą sužinos tik po daugelio metų. Nors įtarti galėjo. Per André vestuves Švedijoje visi stebėjosi, kad Lipton ir jaunikis tokie panašūs.

Kempnerio sūnūs pernelyg gerbė savo tėvą, kad apie tai klausinėtų. „Tiesiog pripažinau tai, ką sakė tėvas, o visa kita buvo ne mano reikalas“, – paaiškina Lucianas.

Kad ir ką žinojo André, jis garbino savo tėvą. Kai būdamas dvidešimt devynerių kartu su žmona persikraustė į Švediją ūkininkauti, namiškiams nuolat siuntė tvarkingą rašysena rašytus laiškus. „Tiesiog noriu tau padėkoti, Tėve, kad esi pats nuostabiausias Tėtis mums visiems, – rašė jis po to, kai kartą Kempneris ir Lipton atvyko jų aplankyti. – Nebūna lengva tau tai pasakyti, kai esu šalia, tačiau viliuosi, kad žinai, kaip tave myliu ir vertinu tavo darbą.“

Nuo aštuntojo XX a. dešimtmečio Kempneris nuolat gyveno Europoje, dalį laiko Frankfurte, Vokietijoje, dalį – Lokarne, Šveicarijoje. 1975 m. jį buvo ištikęs infarktas, – netrukus po to, kai grupė neonacių surengė protestą priešais jo kontorą, – ir jis jautėsi pernelyg silpnas, kad galėtų keliauti į užjūrius. Ruth Kempner ir Lipton toliau gyveno Pensilvanijoje ir kiekviena atskirai kelioms savaitėms atvykdavo jo aplankyti, o kitu metu advokatas ėmė kliautis dar viena mylinčia moterimi.

Jane Lester buvo amerikietė, užaugusi Brokporte, Niujorke, už šešiasdešimties mylių į rytus nuo Niagaros krioklio. 1937 m. paskui bendrą klasę ji atvyko į Vokietiją, čia mokė anglų kalbos tuos, kurie vylėsi emigruoti. Po kelerių metų suprato buvusi naivi. Ji nė nenutuokė apie tai, ką Hitleris darė savo priešams. Kai 1938 m. Krištolinę naktį Vokietijoje siautėjo naciai ir niokojo sinagogas, žydų parduotuves ir namus, ji ramiai miegojo. Kitą dieną negalėjo

suprasti, kodėl į pamokas nesusirinko jos mokiniai. Išvykusi iš Vokietijos, ji įsidarbino brokerių kontoroje Bafale, vėliau tapo mašininke – valdžios mergina, kaip vadino pati save, – Strateginių tyrimų valdyboje Vašingtone.

Kartą 1945 m. dienraštyje *Washington Post* Lester perskaitė, kad karo nusikaltėlių teismams Niurnberge bus reikalingi vertėjai, ir pateikė darbo paraišką Pentagonui. Netrukus ji vėl vyko į Vokietiją.

Apie Kempnerį ji jau buvo girdėjusi; matė jį vakarieniaujant Niurnbergo viešbutyje „Grand Hotel“, kuriame nakvodavo beveik visi, dalyvaujantys procese. Galiausiai 1947 m. susipažino, kai jis rinko darbuotojus antrojo etapo teismams. Tapo jo padėjėja ir dažnai kartu su juo dalyvaudavo apklausose, tai akivaizdžiai trikdė kaltinamuosius. „Jie negalėjo manęs perprasti, – vėliau pasakos ji. – Buvo pasklidę gandai, neva esu psichologė.“ Ji taip pat turėjo garbės būti žmogum, kuris kaltintojams amerikiečiams į anglų kalbą išvertė Vanzės protokolą.

Po karo ji dirbo JAV karinėje žvalgyboje Kamp Kingo bazėje Oberurzelėje, netoli Frankfurto. Tačiau papildomai uždarbiavo pas Kempnerį, kuriam prireikdavo pagalbos verčiant korespondenciją ir vykdant teisininko praktiką. Tai peraugo į partnerystę, kuri tęsis keturis dešimtmečius.

„Paskutinius dvidešimt jo gyvenimo metų nei dieną, nei naktį nesiskyrčiau nuo Kempnerio, – pasakojo ji. – Buvau jo slaugė, jo vairuotoja, jo sekretorė.“ Nors to nesakė, bet buvo ir jo meilužė.

Kempneris ir trys jo gyvenimo moterys išliko artimi iki pabaigos.

Kaip po daugelio metų pasakys Lucianas: „Tai buvo didelė laiminga šeima.“

Kempnerio žmona Ruth mirė 1982 m. Į gyvenimo pabaigą jis gyveno viešbutyje netoli Frankfurto, ten jis ir Lester miegojo gretimuose kambariuose, kuriuos jungiančias duris laikė atviras. Kad būtų šalia, jei naktį Kempneriui kas nors nutiktų. Robertas ir Lucianas Kempneriai kalbėdavosi beveik kasdien, o kadangi tėvas telefonu girdėjo prastai, Lester klausydavosi pokalbių ir pakartodavo jam viską, ko šis neišgirdavo.

Kempneris mirė 1993 m. rugpjūčio 15 d., sulaukęs devyniasdešimt trejų. Tą savaitę Lipton buvo atvykusi iš Pensilvanijos į Vokietiją pabūti su juo.

„Jis mirė man ant rankų, – pasakos Lester. – Mudvi sėdėjome ten, šalia jo iš abiejų pusių, jo mirties kambaryje.“ Kai atvyko gydytojas ir patvirtino jo mirtį, „mus apėmė baisus siaubas ir sielvartas, negalėjome tuo patikėti“.

Moterys paskambino Lucianui, šis atvažiavo su žmona iš Miuncheno ir viskuo pasirūpino.

Tai nebuvo paprasta. Visą gyvenimą tirdamas, rašydamas ir keliaudamas Kempneris viską kaupė. Jam priklausę būstai Frankfurte ir Lansdaune, Filadelfijos priemiestyje Pensilvanijoje, buvo prigrūsti paveikslų, baldų, tūkstančių knygų ir šūsnų popierių. Jis laikė gausybę aplankų su asmeniniais, profesiniais ir teisiniais dokumentais: senus pasus, užrašų knygeles, vaikystės sąsiuvinius, panaudotus traukinio bilietus, komunalinių paslaugų sąskaitas, senus laiškus, nuotraukas.

Savo viešbučio kambaryje įkištą lagamine Lester rado Kempnerio testamentą. Jis buvo vieno puslapio, surašytas ranka storu juodu flomasteriu, vos įskaitomas. Dokumente buvo pasakyta, kad visą savo turtą Kempneris palieka dviem savo sūnums: Lucianui ir André.

Tačiau būta ir vienos gudrybės.